

K.K.T.C

Yakın Doğu Üniversitesi

Fen ve Edebiyat Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

1958 ve 1974 Arası Kıbrıs'ta Yaşananlar

Mezuniyet Çalışması

Zeycan Ahiskal

Danışman

Prof. Dr. Bülent Yorulmaz

2000

Lefkoşa

K.K.T.C

Yakın Doğu Üniversitesi

Fen ve Edebiyat Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

1958 ve 1974 Arası Kıbrıs'ta Yaşananlar

Mezuniyet Çalışması

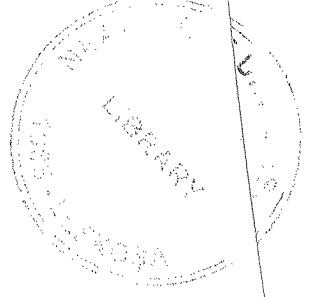
Zeycan Ahiskal

Danışman

Prof. Dr. Bülent Yorulmaz

2000

Lefkoşa

İÇİNDEKİLER

Önsöz	1
Giriş	2
Nurettin Atai	3
Emine Değirmencioğlu	6
Nihat Sönmezay	9
Emine Töre	11
Mustafa Ahiskal	12
Feride Yıldırımmer	14
Turgut Tuğmen	16
Kıymet Kadırlar	18
Duriye Özbarker	21
Hatice Cenk	23
Dizin	25

ÖNSÖZ

1963 Yılında Türklere karşı girişilen saldırıların amacı Kıbrıs'ı Yunanistan'ın bir parçası haline getirmektir , bu yüzden Rum tedhiş örgütü sürekli olarak Türk halkının huzurunu bozacak saldırılarda bulunuyordu.

21 Aralık 1963 yılında ciddi boyutlara ulaşan ve Kıbrıs'ın kana bulanmasına sebep olan olaylar, uzun bir süre devam etmiş ve bu yüzden birçok insan göçmen olup evlerinden ve yerlerinden ayrılmak zorunda kalmışlardır.

Kıbrıs adasının yıllarca süren toprak kavgası o dönemde yaşayan insanlarda çok derin izler bırakmıştır. Bu çarpışmalara gerek katılan gerekse tanıklık eden insanlar, aradan uzun yıllar geçmesine rağmen bugün bile yaşadıkları olayları anlatırlarken sonsuz bir acı duymaktadırlar. Bu yüzden çalışmam sırasında onların yaralarını yeniden kanattığım için çok üzgünüm.

Yapmış olduğum bu çalışmam bana çok şeyler kazandırdı. Bugüne kadar yaşadığım bu toprakların değerini ve hangi koşullar altında alındığını şimdi daha iyi anladım. Ayrıca bu dönemlerde yaşayan insanların azmi, kararlılığı ve vatan sevgisi beni çok gururlandırdı.

Bana mezuniyet çalışmamda tecrübeleri ile yol gösteren danışman hocam sayın Doç. Dr. Bülent Yorulmaz'a ayrıca mezuniyet çalışmamda bana kaynaklık eden babam Mustafa Ahiskal'a, merhum Nurettin Atai'ye, EmineDeğirmencioğlu'na, Nihat Sönmezay'a, Emine Töre'ye, Hatice Cenk'e, Duriye Özbarker'e, Turgut Tuğmen'e Kıymet Kadırlar'a, Feride Yıldırım'ın ve yazı işlerinde yardımlarını hiç esirgemeyen kuzenim Aylin Adadağ ve eşi Aziz Adadağ'a teşekkür ederim.

Lefkoşa 2000

Zeycan Ahiskal

GİRİŞ

1955 yılında Rumların kurduğu tedhiş örgütü E.O.K.A'nın amacı İngilizleri adadan atmaktı, bu yüzden Rumlar anlaşarak Kıbrıs'a gizlice silah, cephane ve gönüllü subaylar göndererek Rum gençlerini de bu yer altı örgütünün üyesi kabul ederek onları silah eğitimine tabi tuttular. İngilizler de Türkleri Oksidari yani yardımcı polis yazıp nümayişlerini bastırmak için Türkleri Rumların üzerine sürdü. Türkler de Volkan isimli bir örgüt kurarak Rumların bu şiddet hareketlerine karşı çıkmaya başladılar.

Bu olaylar 1960 senesinde İngilizlerin adayı Rum ve Türklere bırakarak geri çekilmesi ve Kıbrıs Cumhuriyetinin kurulmasına kadar sürdü. Bu Cumhuriyet 21 Aralık 1963 yılına kadar sürdü ve 21 Aralık 1963 gecesi Rumlar yeniden Türklere saldırdı ve böylece 1974 senesine kadar bu şiddet olayları devam etti.

Nitekim 1963'den 1974'e kadar 11 yıl süren ekonomik ve siyasi kuşatmaların sonucunda Kıbrıs Türk toplumu, güçlü Anavatanın koruyuculuğu ve yardımları sayesinde 1974 Temmuzunda kendini bir kez daha kanıtlamıştır. Kıbrıs Cumhuriyeti halkı yaşadığı bu siyasi ve ekonomik kuşatmalardan sonra artık kendi bilinç ve kararlılığı ile kendini yönetmeye alışmış ve dünyada kendine özgü bir yer kazanmıştır.

Merhum Nurettin Ata'nın anılarından;

1963'de Rum Türk olayları başlamıştı ve o dönemlerde Rumlar birçok şeyi yasaklamışlardı. Mesela buzdolabının Lefkoşa'ya girmesi yasaktı, hiçbir beyaz eşyanın Türk tarafına girmesine izin verilmiyordu. Eşyaların dışında köylüler de barikatlardan Türk tarafına geçemiyorlardı hatta bütün barikatlarda kamyon ve arabaların benzilerini boşaltıp Lefkoşa'nın içerisine ancak bu şekilde girmemize izin veriyorlardı.

Biz o dönemlerde buzdolabı getiriyorduk. Hatta buzdolaplarının tahtalarını kasalarını bize zorluk çıkartmak için hepsini barikatta indirip açtırıyorlardı. Biz ancak kasasız , ambalajsız bir şekilde beyaz eşyalarımızı içeriye alabiliyorduk. Bunu yapmalarının sebebi ise kasaların içinde silah, mermi bomba veya bunun gibi patlayıcı madde olasılığından kaynaklanıyordu. Beyaz eşyalarını biz o dönemde Türkiye'den getiriyorduk ve bize ne kadar televizyon ve buzdolabı getirttiğimizi soruyorlardı. Rumlar sürekli Türk tarafındaki piyasayı araştırıyordu. Bu tüccarlar içinde kim daha fazla buzdolabı satmışsa o tüccara pota koyuyorlardı. Yani Rumlar , Türk tarafının ekonomisinin Rum tarafının ekonomisinden daha iyi olmasını istemezlerdi. Bizim de o dönemlerde satışlarımız Rumlara nazaran daha iyiydi.

Rumlar piyasa araştırması yaptıktan sonra istediğimiz kadar beyaz eşya getiremez olmuştuk. Ayrıca televizyonları getirmek için binbir güçlük çıkarıp onlara da pota koyuyorlardı. Bu durumlar devam ederken biz Rum tarafına gidip geliyorduk, tüccar olduğumuz için bir vanımız vardı, oradan bazı ufak tefek ihtiyaçlarımızı alıyorduk. Parça lüzüm ettiği zaman parça alıyorduk. Çünkü satmış olduğumuz elektrikli süpürgelerin parçaları eksildikçe bunları ancak Rum tarafından temin edebiliyorduk.

Bu zaman zarfında yine bir gün bizim acilen Rum tarafına geçmemiz gerekiyordu, çünkü iki vanımızdan biri bozulmuştu. Vanlarımızın bir tanesinin rusatını Rum tarafından çıkarmıştık ve vanımıza parça bulamadığımız için Rum tarafındaki garaj müdürüne rica ettik, vanımızın burada tamiri gayrimümkün olmadığı için o tarafa geçmek için izin aldık. Kardeşim ve ben bozulan parçayı Rum tarafına götürdük, bir hafta sonra bize parçanın onarıldığını ve gidip parçayı almamızı söylediler. Kardeşim ve ben gidip parçayı aldık fakat iki gün sonra araba yine bir arıza gösterdi. Kardeşim Ömer ve ben yine Rum tarafına geçerek arabamızı tamir ettirdik. Yolda evimize doğru gelirken Rum polisi önümüze barikat kurup bizi durdurdu. Kardeşim ve ben bu durum karşısında ne yapacağımızı şaşırmıştık. Arkamıza tomson silahlarını dayayarak bizi Rum karakoluna götürdüler. Hiç suçumuz yokken bize suçlu muamelesi yaptılar. İkimizi de ayrı ayrı odalara koyarak sorguya çektiler, bize “siz mücahit misiniz” şeklinde soru yönelttiler. Biz de mücahit olmadığımızı söyledik, şayet mücahit olduğumuzu söyleseydik bizi öldürebilirlerdi. Bu durumda Türk tarafındaki dükkanlarımız açık kalmıştı. Kardeşim dükkanların anahtarlarını Birleşmiş Milletler’e vermemizi istedi fakat kabul etmediler. Daha sonra kardeşim polislere bir öneride daha bulundu. Polislere “Ben gideyim dükkanları kapatayım ve geleyim ağabeyim burada kalsın” dedi. Yine kabul etmediler , bu arada kardeşim Birleşmiş Milletler’e bilgi de vermiş olacaktı. Bir ara bulunduğumuz yere polis kumandanları geldi, birbirleriyle konuştular. Biz o dönemde Solomonidis ve Lanodis’den de gaz tüpleri alıyorduk, “bizi onlara sorun” dedik. Epeyce görüşüp konuştular, sonra bir karara vardılar. Benim burada kalmam şartıyla kardeşimin Türk tarafına geçmesine izin verdiler.

Kardeşim Türk tarafına geçince Bayrak Radyo'suna beyanat verip, Birleşmiş Milletler' haber saldılar. Rumlar beni saat 20:00 da polis karakoluna dıktılar, ne yapacağımı bilemiyordum, her an içimde ölüm korkusu vardı. Kardeşime Türk tarafına geçmeden önce Hakim Zeka Bey'i görmesini ve olayları anlatmasını istedim. Ben gece yarısına kadar kapalı bir hücre odasının içinde battaniyesiz ve soğuk bir yerde barınmak zorunda kaldım. Bunun yanında sorgu ve sualler ciddi bir şekilde devam ederken, bana karşı muamele birbeden değişti. Bana battaniye ve yemek getirdiler, bir ihtiyacım var mı diye sordular. Bu durum karşında haklı olarak çok şaşırdım ve bu yaptıklarına bir anlam veremedim. Daha sonra öğrendim ki bu değişikliklerinin sebebi Hakim Zeka Bey'den kaynaklanıyordu. Zeka Bey o zamanlarda Türk ve Rum tarafının baş hakimi ve sevilen ve sayılan bir adamdı.

Kardeşim ertesi gün arabanın koçanlarını alıp polis karakoluna geldi, hemen beni sordu. Ona iyi olduğumu söylediler. Kardeşim eşime beni merak etmemesi için Magosa'da olduğumu ayrıca işlerimin yoğun olması nedeniyle de orada bir gece kalabileceğimi söyledi.

En nihayet polisler bizi bıraktı ve kardeşimle ben sağ olarak Türk tarafına geçtik. Eşime daha sonra olayı anlattığımda dayanamadı ve düştü ve bayıldı. Bu olaydan sonra artık Rum tarafına geçmemeye gayret ediyordum. Çünkü birincisinde kurtulmuş olabilirdim, ama bir kere daha ellerine düşersem eminim beni öldüreceklerdi. Çünkü beni oraya geçmemem konusunda tehdit etmişlerdi.

Lefkoşa 1931

Emine Değirmencioğlu'nun anılarından;

Ben 1956'dan itibaren 1963, ve 1974 olaylarına tanık olmuş, bu olayları bizzat yaşamış şehit eşiyim. Şu anda Şehit Aileleri ve Malul Gazileri Derneği'nde kadın kolları başkanıyım.

1957'lerde Küçükaymaklı Rum ve Türklerle karışık bir bölgeydi. Bizim de o zamanlar "Ya taksim ya ölüm" diye parolamız vardı. Gençlerimiz o dönemde devamlı Rumlara karşı hakkımızı savunmak için canla başla çalışıyorlardı. Biz Rumların saldırılarına sopa ve taşlarla karşı koymaya çalışıyorduk. Bazı günler teşkilattaki büyüklerimiz bize gelirlerdi ve gençlerimizin Rumlar tarafından tutuklu olduklarını haber verirlerdi. Bizde bütün halk anneler ve babalar da olmak üzere Girne kapısına gidip "Gençlerimizi isteriz" diye beyanatlarda bulunurduk. Bizler hiç yılmadan mücadele edip tutuklu olan çocuklarımızı isterdik. Polisler bize göz yaşartıcı bomba atardı, biz de önümüzde bulunan dükkanlara ve evlere sığınırđık. Gözlerimizden boşalırcasına yaşlar akardı. Bu azmimizi gören ve bizimle baş edemeyen polisler akşam üstü çocuklarımızı bize teslim ederlerdi.

Biz o dönemlerde Küçükaymaklı'da oturuyorduk. Her an için canımız tehlikedeydi. Zaman zaman Rumlar Küçükaymaklı'yı basacak diye şaya çıkarırlardı. Biz de kendi can güvenliğimizi korumak için kapılarımızın arkasına evde bulduğumuz ağır ne varsa herşeyi yığardık. Düşmanın eve girmesi halinde de evde bulunan sopa, şiş ve bunun gibi kesici maddeleri yanımızda bulundururduk.

16 Ağustos 1960 yılında Türk ve Yunan askeri Kıbrıs'a gelmişti. Biz Türk askerini büyük bir coşku ile karşılamıştık. Türk askeri üç sene bu şekilde adada hüküm sürmüştü. Kıbrıs cumhuriyeti üç sene sürdü, üç seneden sonra Rumlar yine ayaklanmaya

başladılar. Bu ayaklanmalardan sonra da 1963 olayları başlamış oldu. Rumlar ve Türkler KüçükKaymaklı'da iki bölgeye ayrılmıştı. Benim evim Rum tarafında kalıyordu. Evimin Rum tarafında olması beni çok tedirgin ediyordu. Bu yüzden de eşime burada kalmamızın doğru olmadığını söyledim ve annemin olduğu bölgeye yani Türk tarafına taşındık. Taşındığımız günün gecesi Rum askeri Büyükkaymaklı'dan KüçükKaymaklı'ya doğru atışa geçti. Silahlar bombalar tüm siddeti ile patlamaya başladı. Annemin evi tam Büyükkaymaklı istikametinde bulunan bir evdi. Bu yüzden birkaç tane mücahit geldi ve bize evi boşaltmamızı söylediler, çünkü askerler evi sığınak olarak kullanacaklardı. Ben o gün makarına pişirmiştım ve askerlere de yemeleri için iki tabak hazırladım fakat ikisi de o kadar heyecanlı ve endişeliydi ki tabaktan bir sokum bile almadılar çok geçmeden silah sesleri her tarafta şiddetli bir şekilde yankılanmaya başladı , bu yüzden artık evde daha fazla kalamayacağımızı anladık ve elimize en gerekli şeyleri alarak apar topar yola koyulduk. Koltuğumun altında bir tane battaniye, diğer elimde biraz yiyecek ve yanımda da üç çocuğum vardı. Derelerin içinden, taşlı yollardan geçerek en sonunda yarı yolda dayanamayarak koltuğumun altındaki battaniyeyi attım. İlk önce Halil Efendi'nin tuğla fabrikasına gittik, fabrikanın her tarafı yıkık olduğunan burada barınamayacağımızı anladık, bu yüzden de Hamitköy istikametine doğru yol aldık. Hamitköye vardığımızda bir meydanlıkta toplandık, o telaşla çocuklarımın yanımda olmadığının farkında bile değildim, çocuklarımı aramaya başlayınca bir bayanın çocuklarını elinden tutup bana doğru geldiklerini gördüm. Eşimi annemi de görünce derin bir nefes aldım, artık bundan sonra Hamitköy'de kalacaktık, geriye dönüş yoktu. Geceyi halamın kızının evinde geçirmeye karar verdik. Bizim ile beraber başka aileler de orada barınacaktı, toplam 60 kişi bir evde kalacaktı. Kaldığımız evin yeri çimento

olduğundan, yerlere saman serip üzerine de torba koyduk, ayrıca ısınmak için de orta yere büyük bir ateş yaktık. Geceyi böyle güç koşullar altında atlattık.

Ertesi gün eşim yanıma geldi ve bana Küçükkaymaklı'ya gideceğini söyledi, eşime ilk önce mani olmaya çalıştım fakat kararında ısrarlı olduğunu görünce gitmesine razı oldum. Eşimden önce oraya gidip gelenler olmuştu, giden kişiler hayvanlarını yedirip, koyunlarını otlatıp gelmişlerdi. Eşim de gidip çocuklara sırt baş alıp gelecekti. 25 Aralık günü akşam üzeri eşim ve birkaç arkadaşı Küçükkaymaklı'ya gittiler o günden sonra da bir daha eşimden haber alamadım. Birkaç gün sonra olaylar yatışınca kardeşimi eşime bakması için Küçükkaymaklı'ya yolladım, kardeşim de bana onu gördüğünü fakat işleri dolısıyla biraz geç geleceğini söyledi . Birkaç hafta sonra eşim gelmeyince kardeşimin bana yalan söylediğini anladım çünkü arada yine Küçükkaymaklı'ya giderdi ve bana sağ olduğunu söylerdi. Kardeşimi birgün yanıma çağırdım ve eşim konusunda bana doğru söylemesini istedim, o da bana ağlayarak eşimin ölmüş olabileceğini söyledi.

Kardeşim ve ben ertesi gün kocamın kayıp olduğunu ilan etmek için Halkın Sesi gazetesine gittik. Ben bu arada dört aylık hamileydim ve kocamın ölümü beni aşırı derecede yıkmıştı, bunun yanında aşırı gorgunluk ve stres de bana dört aylık çocuğumu kaybetmeme yardımcı oldu. Bu olaydan sonra beni hemen doktor Ahmet Reşit Bey'in muayehanesine götürdüler. Ben doktor kontrolünden geçtikten sonra tekrar Hamitköy'e geldim, kendimi biraz toparladıktan sonra orada bir fırında çalışarak mücahitlere ekmek yaptım. Daha sonra olaylar düzelince tekrar kız kardeşimin Hamitköy'deki evine gittik, orada üç gün kaldık, en sonunda bana şehit eşi olduğum için ev verdiler. Şu anda

Yenişehir bölgesinde oturmaktayım.

Yenişehir 1935

Nihat Sönmezay'ın anılarından;

Ben 1963 yılında Haydarpaşa Ticaret Lisesine gidiyordum . Okula gittiğim zamanlar henüz daha ciddi olaylar başlamamıştı . Bir gün yine okula gittiğim günlerde ikisi de Türk olan bir erkek bir de kadını , Tahtagala yolu üzerinde giderlerken polis bunları durdurmak istemiş onlar da durmayınca , polis ateş açarak onları öldürmüştü . Bu ölümlerin ertesi gün cenazesi olduğu zaman , cenaze törenlerine okullar da iştirak etmişti . Bu okullar içerisinde bizim okul da vardı ve daha sonra cenaze törenine Cumhurbaşkanı Rauf Raif Denktaş da katılmıştı . Yaptığı konuşmasında bizi çok kötü günlerin beklediğini söylüyordu ve her yönden hazır olmamızı söylüyordu . Cenaze töreninden sonra okula gittiğimiz zaman , öğretmenler yanımıza gelip bize , velimiz olmadan okuldan ayrılmamamızı söylediler , biz de bunun üzerine velilerimizin bizi gelip almalarını bekledik .

Ertesi gün bir taşkınlık çıkmadığı için yine okula gittik okul dönüşünde erkek lisesinin önünden geçerken , erkek lisesinin karşısında polislerin polis araçları ile birlikte gelip durduklarını gördüm , ne amaçla orada durduklarını bilmiyorum fakat kısa bir süre sonra talebeler bu araçlara doğru yürümeye başladılar. Polisler öğrencilere durmaları için ikazda bulundular fakat öğrenciler durmayınca polisler ateş açarak bir öğrenciyi yaraladılar . Vurulan öğrenci erkekti , kendisine atılan kurşun yanağının bir tarafından girip öteki tarafından çıkmıştı . İşte bu olaylardan sonra da Aratürk'ün heykelinin üzerine kurşun sıkılmış ve böylelikle hadiseler başlamıştı .

Ben bu arada hem okula gidiyor hem de mücahitlik yapıyordum . Bu günlerde insanlarda yiyecek sıkıntısı da baş göstermişti . Mücahitlik günlerimin hemen hemen

hepsini St. Hilarion bölgesinde bulunan bir yerde yapmıştık. O bölgede çok dik bir yamaç vardı ve Rumlar birkaç kez buradan yukarıya çıkma girişiminde bulunmuşlar fakat başarılı olamamışlardı . Fakat sürekli olarak tepenin alt kısmından havan topları ıslık çalarak üzerimize doğru gelirdi ve orada can güvenliğimiz çok azdı. Hatta arkadaşlarımız sürekli olarak yaralandığı için onları alıp hastahaneye götürme görevi de bize verilmişti .

Orada üç ay kadar mücahitlik yaptım , daha sonra değiştirme bölüğü gelerek bizi aldı ve 22 inci bölüğe kaydetti . Bizim yerimize de bir manga asker gönderildi .

Benim ve arkadaşlarımın bulunduğu 22 inci bölük Lefkoşa'daki çarşıda bulunan bir yerdı . Bu bölüğe başladıktan sonra gündüz okula gider , gece de nöbet tutardık .

Yenikent 1947

Emine Töre'nin anılarından;

Ben Rum tarafında bulunan , Ayanna yani yeni ismi Akhisar olan yerde doğdum . 1963 yılında İskele Vudası'na göçmen olduk , 8 sene orada kaldıktan sonra Üç Şehitler'e gittik sonra tekrar köyümüze döndük . 1974 hadiselerinden sonra da Türk tarafında bulunan Minareli köy'e yerleştik .

1963 yılında benim ağabeyim Hüseyin Ali savaşa gitti ve bir daha da gelmedi ne ölüsünü ne de dirisini bulamadık . Ağabeyimim oğlu da Boğaz' da şehit oldu . Şehit olduktan sonra , arkadaşı tarafından vurulduğunu duyduk . Biz ailemizde çok şehitler verdik , dayımın ölüsünü Limasol'dan almak istedim fakat oraya geçemedim . Rumlar Limasol'a geçmeme izin vermediler .

1963 yılında göçmen düşürdükten sonra bir tane çocuğum kaza şehidi oldu . Biz bu dönemlerde Ayanna köyünde oturırken, Rumlar otobüslerle bulunduğumuz yere baskın yaparlardı ve bizi öldürecekler diye hepimizi tehtit ederlerdi. Biz de bunun üzerine teşkilata haber verirdik teşkilat da bize korkmamızı bize hiç birşey yapamayacaklarını söylerlerdi . Hatta Rum çocukları 'Nereye giderseniz gidin kurtulamazsınız üç güne kadar hepinizi temizleyeceğiz, o tarafa gitseniz bile sizi öldüreceyiz bir kılınızı sağ bırakmayacağız' diye bağırırlardı .

Minareli Köy 1928

Mustafa Ahiskal'ın arpışma anıları;

21 Temmuz 1974 yılında KüçükKaymaklı'da Baypas önünde, şimdiki adı Atatürk caddesi olan yolda ben ve arkadaşlarım, Türk ordusunun önünde öncü olarak ilerliyorduk. Biz ilerledikçe önümüzdeki evlerden sivil Rum aileleri panik halinde kaçıyorlardı, biz hiçbir zaman sivil olan halka ateş açmıyorduk. Baypas yolu üzerinde ilerleye ilerleye eski Lefkoşa ve Magosa kavşağındaki çembere kadar geldik. Biz ilerlerken Türk ordusu arkamızda yaklaşık bir kilometre uzaklıkta cephe alıp durdu, biz arkamızdan gelen askerlerin bizi takip ettiklerini sanarak ilerliyorduk. Yolun sonunda karşımıza dört adet lastikli, zırhlı Rum tankı çıktı. Tankın içinde bulunan askerler bize otomatik tüfeklerle ateş açmaya başladılar. Arkamızdan destek gelmeyince mecburen arpışa arpışa geri çekilmeye başladık. Olay yerinde yedi arkadaşımız, gözlerimizin önünde şehit oldular. Öncü birlik olarak 25 kişiyken 18 kişi kaldık. Ben ve öncü arkadaşlarım geri çekilerek diğer arkadaşlarımızın mevzilendiği yere kadar geldik.

Ben geri çekilirken, yol kenarında su akması için yapılan köprücüğün altına gizlendim, orada beş dakika kadar kaldım. Daha sonra güvenli bir yere geçmek için yan taraftaki yıkık evlere koşmaya başladım. Ben daha yıkık evlerin içine varmamıştım ki kaçmış olduğum çukura tanktan atılan bir top mermisinin isabet ettiğini gördüm. Ben daha olayın şokunu yaşarken, tankın üzerine yatan bir asker arkadaşlarımın üzerine makinalı tüfeklerle mermi yağdırıyordu. Girmiş olduğum evin içinde benimle beraber bir arkadaşım daha vardı. İkimiz de pusuya yatarak tankın hizamıza gelmesini bekledik. Tank hizamıza gelince arkadaşım Turgut ve ben diğer arkadaşlarımızı savunmak için tankın üzerinde bulunan askere ateş etmeye başladık. Bunun üzerine tank topunu

üzerimize doğrulttu ve bize ateş etmeye başladı. Kendimizi daha fazla müdafaa edemeyince kaçmaya başladık. Yanımda bulunan arkadaşımın ayağı yaralanınca yardım etmek için koluna girdim ve ehemmiyetli bir yere doğru kaçmaya başladık. Ben ve arkadaşım kurtulduk ama çok sevdiğimiz arkadaşlarımız vatan uğruna gözlerimizin önünde can verdiler. Ben hala daha geçmişte yaşadığım bu anı anlatırken yine yaşar gibi oluyorum, bu anlatığım olay hafızamdan hiçbir zaman silinmeyecektir.

Lefkoşa 1950

Feride Yıldırım'ın anıları;

1974 harbinden iki gün evvel savaş çıkacak korkusu ile oğlum Alpay torunumu bende kalması için bana getirmişti. Ben de oğluma "Çocuğu buraya getirmeni doğru görmüyorum, çünkü birkaç gün evvel evde yılan gördüm, ben bile yerde yatmaya korkuyorum, birkaç gün sonra getir de karyolasında yatsın" dedim. O da tamam diyerek, evden çıktı ve oğlum ile en son konuşmam bu şekilde oldu.

İki gün sonra 74 harbi çıktı ve oğlum Dağyolu'nda şehit oldu. Oğlumun şehit olduğunu ben henüz duymamıştım. Komşular birgün bana askerlerin Dağyolu'ndan aşağıya inceklerini söylediler. Bunu duyunca çok sevindim, zaten oğlumun sağ salim eve gelmesi için sürekli dua ediyordum. Oğlumu karşılamak için iki kere Boğaz'a gittim fakat oğlumu hiçbir yerde göremedim. Orada bulunan herkese oğlumu soruyordum "Alpay'ımı gördünüz mü" diyordum. Onlarda bana görmediklerini söylüyorlardı.

Ertesi gün radyoda bir duyuru duydum. Duyuruda herkesin evkafa gidip eşini, dostunu, çoluğunu çocuğunu araması söyleniyordu. Ben de hemen evkafa gittim ve orada Kemal adında tanıdık birisine meramımı anlattım. Kemal da bana oğlumun ölmediğini, sağ olduğunu ve merak etmememi söyledi. Ben de içimin rahat etmesi için ölülerin isimlerinin bulunduğu deftere bakmak istedim. Kemal da bunun üzerine defteri açtı, defteri açarkenden defterde oğlumun isminin yazılmış olduğunu gördüm. Fakat Kemal bana bu ismin oğluma ait olmadığını, hatta bu kişinin Baf'lı olabileceğini söyledi. Ben Kemal'e bu kişinin benim oğlum olabileceği konusunda ısrar ediyordum. Daha sonra öğrendim ki Kemal'de bu kişinin benim oğlum olduğunu biliyordu fakat üzülmemem için bana yalan söylüyordu.

Akşam üstü eve döndüğümde büyük oğlumun da dağa gittiğini duydum. Fakat büyük oğlum kardeşinin öldüğü halde bize birşey söylemiyordu. Hatta ben üzülmemi diye önümde kız kardeşine Alpay'a götürmesi için küçük bir bohça hazırlamıştım. Oğlum dağa gitikten sonra kapıya bir mücahit yoladı. Mücahit kapının önünde sürekli bir aşağı bir yukarı gidip geliyordu. Mücahitin bu hareketi kızımı şüphelendirdi ve burada niçin dolaştığını sordu. Mücahit de kendini Arif Çavuşun yoladığını ve bize bir haber getirdiğini söyledi. Ben o anda bize oğlumun ölüm haberini getirdiğini anladım. Nitekim de öyle oldu ve oğlumun ölüm haberini duyunca her talihsiz ana gibi feryat etmeye ve bağırıp çığırmaya başladım.

Lefkoşa 1932

Turgut Tuğmen'in anılarından;

Tarih 14 Ağustos 1974'ü gösteriyordu, hareketin başlamasına üç gün kala ben ve arkadaşlarım Cornaro Hotel ve Lefkoşa Golf Klübü olarak bilinen binaların 500 metre kuzeyindeki kazmış olduğumuz yer mevzilerine yerleştik.

Bu yer mevzilerinin aralarında birbirlerini bağlayan 60 cm genişliğinde ve 60 cm yüksekliğinde irtibat hendekleri bulunuyordu, biz sürünerek birbirlerimizle bu şekilde irtibat sağlıyorduk. O günlerde batı tarafımıza Barış Kuvvetleri'nden bir alay yerleşti, iki üç gün boyunca bu alaydaki askerlerle arkadaşlık kurduk. Onlar bize biz de onlara 20 Temmuz birinci harekatta başımızdan geçen ilginç çarpışma olaylarını anlatıyorduk, geceleri yer mevzilerinde parkımıza sarılıp nöbetleşe nöbetleşe uyuyorduk . GündüzleriRumlar bizleri biz de Rumları uzaktan görüp mevziden birbirimize el sallıyorduk , sadece geceleri etraf sessizliğe gömüldüğü zaman uzaktan uzağa nöbet değiştirirken parola sormaları üzerine seslerini duyabiliyorduk.

Nihayet 13 Ağustos gecesi gelen bir emirle hazır olmamız ve şafakla beraber hucuma kalkacağımızı öğrendik ancak 14 Ağustos sabahı saat 0.2'de bizim taarruz etmeyeceğimizi ve sağ tarafımızada bulunan alayın edeceğine bizim de onlara destek atışı yapacağımızı gelen bir kararla öğrendik.

Benim elimde A.4 otomatik şeritli uzun menzilli bir silah vardı. Bu silahla taarruz edecek ve aynı zamanda askerlere destek verecektim. Sabah saat 05.30'da taarruz başladı, taarruz başlar başlamaz Rum mevzilerinden yoğun bir ateş başladı .Rum mevzilerinin arka taraflarında bulunan havan timleri de bizi havan mermisi yağmuruna tuttular havan mermileri sağımızdan ve solumuzdan düşmeye başladı. Bu arada düşen havan mermilerinin, giderek uzaktan yakına doğru patlamaya başladığını farkettim daha

sonra Cornaro Hotel'in üzerinde bulunan bir Barış Gücü askerinin Rumlara kordinat verdiğini , bizim mevzilerimize dürbinle bakıp el işareti yaptığından anladım . Ben de silahımı ona doğrulttum ve ateşledim ,onu vurup vurmadığımı bilmiyorum .Ama ateşi yedikten sonra onu bir daha görmedim .

Taarruz eden Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri ilk Rum mevzilerine dayandılar ve bize gelen bir emirle onlara katılmamız söylendi. Silahımı yüklenip yardımcımınla beraber Rum mevzilerine doğru koşmaya başladım, yerlerde vurulan Türk askerleri vardı. Yaralıları sıhhiyeciler taşıyorlardı, iki gece evvel tanışıp konuştuğum Gümüşhane'li bir erin şehit olduğunu gördüm ve çok bozuldum. Havan mermileri tek tük patlıyordu, mevzilere 100 metre kala önümde patlayan bir havan mermisi ile yaralandım ondan sonrasını hatırlamıyorum. Arkadaşlarım beni hastahaneye götürdüler, gözlerimi açtığımda tarih 17 Ağustosunu gösteriyordu ve hareket sona ermişti. Göğsümde bir parça havan mermisi çıkarılmadığı için hala daha onu göğsümde taşıyorum ve bu yaralanmamdan sonra bana gazi ünvanını verdiler.

Erenköy 1950

Kıymet Kadırlar'ın anılarından;

15 Temmuz 1974 olayları başladığı zaman eşim Rum tarafında çalışıyordu , sabah işe gitmek için evden ayrıldığı zaman olaylar daha başlamamıştı. Fakat öğleden sonra Yunan cuntası Makarios'a suikast girişiminde bulunduktan sonra olaylar patlak vermiş ve iç çatışma başlamıştı, bu yüzden eşim ve ablamın eşi orada kısılup geceyi Rum tarafında geçirmek zorunda kaldılar. Ben bunu üzerine sürekli eşimin eve gelmesi için dua ediyordum, nihayet ertesi gün öğlene doğru eve geldi ve onu bu sefer de zorunlu olarak Dağyolu'na çağırdılar. Üç gün boyunca sabah gidip akşam geldi, Cuma günü olunca eve erken gelmişti ve annesine uğramak için evden çıktı, çok geçmeden asker arkadaşları gelip bana eşim Kadir'i sordular, fakat askerlerin yüzlerindeki ifade ve korku harbin başlayacağına işaret veriyordu. Eşim eve gelince onu arkadaşlarının aradığını söyledim o anda tebessümle bakan gözleri değişti ve benzi sapsarı oldu . Bana , “mutlaka önemli birşey vardır gidip bakmalıyım” dedi. Ben o andan itibaren eşimi kaybedeceğim hissine kapılarak, gitmesine mani olmaya çalıştım.

O gün eşim gitmek için kapıyı açardı, ben de arkasından bir mahana bularak çağırırdım . Birkaç kez arkasından çağırdım, o da gelip bana ne istediğimi sordu, ben de ona bana para bırakmasını söyledim. Eşim de bana bir miktar para bırakarak evden çıktı ve çıkış o çıkış, o günden sonra bir daha da onu görmedim. O gün eşimin öleceği bana beyan olmuş gibi gözden kayboluncaya kadar öylece arkasından baka kalmıştım.

Ertesi gün görümcem Günay ve ben daha henüz yataktan kalkmamıştık ki birden büyük bir gümbürtü ile pençerenin vurulduğunu duyduk. İkimiz de abar topar kalktık ve kapıyı açtık. Kapıyı açtığımızda komşular bize hemen giyinmemizi söylediler, biz de

hemen giyinerek dışarı fırladık, dışarı fırladığımızda Mehmetciklerin paraşütlerle havada süzıldüklerini gördük, o anki mutluluğumuz herşeye değerdı.

Gece olunca, hepimiz her zaman olduğu gibi evlerimize kapandık, o akşam her taraf zifiri karanlıktı ve göz gözü görmüyordu. Evde ben ve iki çocuğum yanımda da görümcem ve kayınvalidem vardı. Hepimiz de korku ve heyecan içinde beklerken, birden bir vanın evimizin önünde durakladığını duyduk. Dışarı baktığımızda süt fabrikasının vanını gördük, vanın içinde kadınlar, çocuklar ve yaşlılar vardı. Vanın farları sönük bir vaziyetteydi, vanın şöförü bizi çağırdı biz de hiç tereddüt etmeden apar topar vana atladık. Bizi alıp diğer insanlarla birlikte bir bodruma götördüler, ateşkes olana kadar bu bodrumda barınmak zorunda kaldık, ben o zamanlar üçüncü çocuğuma hamileydim ve çok sancılarım vardı.

Ateşkes olunca evlerimize gittik, o günden sonra herkesin eşi gelmeye başladı, fakat benim eşim aradan üç dört gün geçmesine rağmen görünürlerde yoktu. Biz o zamanlar Ortaköy'de oturuyorduk ve eşimi bulmak için yürüyerek hamile hamile ve iki küçük çocuğumla iki kez Boğaz'a gittim. Boğaz'a grup halinde giderdik ve sürekli olarak yolda düşen bayılanlar olurdu. O gün yine gittiğimde eşimi bulamadım ve orada görevli bir Bey bana evkafa gitmemi söyledi, ben de tekrar geri dönerek Lefkoşa'da İş Bankası'nın yanında bulunan yere yani evkafa gittim.

Evkafa gittiğim zaman oradaki adam bana eşimin adını sordu ben de Kadır Mehmet dedim, bunun üzerine adam listeye baktı ve bana başınız sağ olsun dedi. O anda bütün dünya başıma yıkılmıştı, kocam sağ olup eli ayağı olmasa yine ona seve seve bakardım, ama ne yazık ki ölmüştü. Oradan ayrıldıktan sonra yolda eve gelirken arkası tamamiyle açık bir van gördüm, vanın içinde tepeleme sayısını tahmin

edemeyeceğim kadar ölü asker vardı. Belki de benim eşim de o askerlerin içerisindeydi. Görümcem ile eve yaklaştığımız zaman kayıinvalideme oğlunun ölüm haberini nasıl vereceğimi düşünürken evden kayıinvalidemin feryat sesleri geliyordu.

Lefkoşa 1947

Duriye Özbarker'in anılarından;

Biz ailece Limasol'da oturuyorduk, orada evimiz, yerimiz vardı. Eşim 1974' lerde Türk Mukavemet Teşkilatı'nda görevliydi. Bu yüzden bazı geceler üç kızımın evde yalnız kalmak zorunda kalıyordum.

Kızlarımın içinde sadece bir tanesi yani Ülfet evliydi, diğer kızlarım henüz daha evlenmemişlerdi. Ülfetin eşi Osman esirlikten Türk tarafına geçmişti bu yüzden kızım sürekli olarak eşinin yanına yani Türk tarafına geçmek istiyordu. Ben de onu yalnız göndermek istemediğimden sürekli olarak gitmemesi için engeller çıkarıyordum.

Bir gün kızım ve iki bayan arkadaşı, Türk tarafına geçmek için anlaşmış bir taksici kiraladılar, taksinin şöförü orta yaşlarda bir Rumdu. Kızım gelip bize kararını söylediği zaman ona yine mani olmaya çalıştım fakat taksici gelip bize konuşunca biraz ikna olduk ve gitmesine izin verdik. Taksici bize konuştuğu zaman onun bu kadar vahşi ve katil ruhlu bir insan olduğunu anlayamadık. Ben yine de ne olur ne olmaz diyerek taksicinin plakasını aldım. Daha sonra diğer yolcular da gelince kızımızı ve üç yaşındaki torunumuzu yolcu ettik.

Taksici bir gün sonra bize kızımızı Türk tarafına geçirdi diye haber yolladı fakat taksicinin haberinden birkaç gün sonra da polisler kapımıza gelerek o hiç duymak istemediğimiz ölüm haberini bize verdiler.

Taksinin içinde yolcu olarak 18 yaşında bir kız, 27 yaşlarında bir bayan, 8 yaşında bir çocuk, 22 yaşında Ülfet adında kızım ve 3 yaşında henüz daha dünyadan haberi olmayan Semay adında torunum vardı .

Bize gelen bilgiye göre taksici olay günü şimdi Rum tarafında kalan Trodos dağlarından geçerken تنها bir yere gelince arabayı durdurmuş ve arabadaki bütün

insanlara hunharca eziyet etmiş, ve onları hiç acımadan öldürmüştü. Daha sonra yapılan otopside gözü dönmüş katilin 18 yaşındaki kıza tecavüz ettiği de ortaya çıktı. Benim üç yaşındaki torunumun da ellerini kesmiş ayrıca çocukların ve kadınların baldırlarında da kurşun izi vardı. Bu da gösterir ki katil arabada bulunan yolcuları arabadan indirmek istemiş onlar inmediği için baldırlarına ateş etmiş. Taksici ayrıca üzerlerinde bulunan değerli ne varsa hepsini alarak olay yerinden uzaklaşmıştı.

Bunun üzerine damadım Osman ölüleri teşhis etmek için olay yerine gittiği zaman, kızımın avcunun içinde bir süngü izi görmüş, demek ki kızım taksici ile uzun bir süre boğuştuktan sonra öldürülmüştür. Ayrıca damadımın söylediğine göre ölülerin kokmaması için üzerlerine mürekkep gibi bir ilaç serpiştirilmişti.

Doktor ölülere otopsi yaptıktan sonra eşim ve ben kızımızı ve torunumuzu alarak Türk tarafına geçmek istedik ancak polisler olayı örtbas edip bize ölülerimizi vermek istemediler. Rum yetkilileri taksicinin yaptığı işkencenin boyutlarını bildikleri için olayın skandal olmasından korktular fakat biz mücadele ederek hatta Cumhurbaşkanı Rauf Raif'e kadar çıkarak, onun Kleridis ile görüşmesini sağladık ve böylece cenazelerimizi alarak cenazelerimizle birlikte Türk tarafına geçtik.

Damadım ve biz uzun süre olayın şokunu üzerimizden atamadık, Damadım kızını ve karısını o halde gördükten sonra kendini içkiye verdi. Kızımın sofada bir resmi vardı ve bazı günler eve gelerek, kızımın resmine bakardı, saatlerce o şekilde kalırdı ve kendisine sorulan sorulara bile yanıt vermezdi.

Yenişehir 1932

Hatice Cenk'in anılarından;

20 Temmuz 1974 sabahı büyük bir gürültü ile uyandık ve bu gürültü ile çıkarma olduğunu duyduk. Ben o zamanlar İskele'de oturuyordum ve olayların başlamasından birkaç gün önce eşim ile annemi ziyarete gitmiştik, bu yüzden olaylar başladığı zaman orada kısıldık. Ben olayların başladığı zaman oğlumu doğurmak üzereydim ve çok sancılarım vardı.

Eşim 20 Temmuz sabahı evden çıktı ve mevziye gitti mevzide Rumlar ile çarpışırken şehit oldu. Daha sonra Rumlar gelip bizi esir aldılar ve bizi bir okula götürdüler orada üç gün kaldıktan sonra dördüncü gün geldiler ve kadınları serbest bıraktılar. Yanımızda bulunan erkekleri ise toplayıp okulun yanında bulunan duvarın önüne dizdiler ve hepsini de hiç acımadan bir saniye içinde daramalı tüfeklerle öldürdüler ben o zaman dokuz aylık hamileydim ve o anda çocuğumu düşürebilirdim.

Biz bu olaydan sonra daha çok beklemeyip dağ yolunu kullanarak Geçitkale'ye gittik. Ben iki gün sonra sancılandım ve beni yiğenim alıp Lefkoşa'ya getirdi, 27 Temmuz'a doğum yaptım ve ölen kocamın ismini oğluma bağışladım. Oğlum Ali ve ben biraz toparlanınca hastahaneden ayrıldık ve yine Geçitkale'ye gittik.

Eşimin ölümünden sonra, kardeşimin de ölüm haberini aldık, Rumlar o günlerde ölü Türk askerlerini toplu halde gömüyordu. Eşimin ve kardeşimin ölümlerini bulamadığımız için onların ölümlerini de toplu halde gömdüklerini tahmin ediyoruz.

Annem kardeşimin, ölüm haberini duyunca baygınlık geçirdi, köylüler de yerde bulunan bir kova mazotu su sanarak annemin üzerine döktüler, bu yüzden de annem yıkanamadığı için vücudu hep erimişti. Annem ve ben kısa bir zaman daha Geçitkale'de

kalarak olayların yatışmasını bekledik ve sonra da şimdi oturduğumuz eve Yenişehir bölgesine taşındık.

Yenişehir 1954

KİŞİ ADI DİZİNİ

A

Alpay	14 - 15
Arif Çavuş	15
Ali	11- 23

D

Dr. Ahmet Reşit	8
-----------------	---

G

Günay	18 – 22
-------	---------

H

Halil Efendi	7
Hüseyin Ali	11

K

Kemal	14
Kadır Mehmet	19
Kleridis	22

L

Lanodis	4
---------	---

M

Makarios	18
----------	----

O-Ö

Osman	21 - 22
Ömer	4

R

Rauf Raif Denктаş	9
-------------------	---

S

Semay	21
Solomonidis	4

T

Turgut	12 - 16
--------	---------

Ü

Ülfet	21
-------	----

Z

Hakim Zeka Bey	5
----------------	---

YER ADI DİZİNİ

A

Ayanna 11

B

Baf 14

B. Kaymaklı 7

Boğaz 11- 14 -19

Baypas 12

C

Cornaro Hotel 16 - 17

D

Dağyolu 14 -18

G

Gümüşhane 17

Girne Kapısı 6

H

Hamitköy 7 - 9

İskele 12 - 23

K

Kıbrıs 2 - 6 - 17

Küçük Kaymaklı 6-7-8-12

Limasol 11 - 21

L

Lefkoşa 3-5-10-12-13-15-16-19-20-23

Lefkoşa Golf Klübü 20

M

Magosa 5 - 12

Minareli köy 11

O

Orta köy 19

S

St.Hilarion 14

T

Tahtagala 10

Türkiye 2

Trodos Dağları 21

Ü

Üç Şehitler 11

Y

Yenişehir 8 - 22 - 24